

Annemarie Borst
De Haagse Hogeschool
Contact: a.borst@hhs.nl

Maak kennis met de e-learning Taalbewust Onderwijs voor (vak)docenten

1. Aanleiding

Taalvaardigheid is van groot belang voor studiesucces in het hbo (Baltzer e.a. 1989; Heeren e.a. 2021; Welie & de Korte 2023). Volgens Jansen e.a. (2022) zijn er verschillende oorzaken voor taalproblemen bij studenten: de toenemende diversiteit van de studentenpopulatie, een gebrek aan reflectie van studenten op hun taalvaardigheid, een kloof aangaande taal- en studievoordigheden tussen voortgezet en hoger onderwijs en te weinig aandacht van vakdocenten voor taalontwikkeling. In de nieuwe onderwijsvisie van De Haagse Hogeschool is daarom de volgende afspraak opgenomen: “Het onderwijs is taalbewust ontwikkeld, ingericht en uitgevoerd, zodat het alle studenten de mogelijkheid biedt om zich te bekwalen in de talige vereisten van het vak, de opleiding en het toekomstige werkveld”.

Bij taalbewust hoger onderwijs zijn taal en vakinhoud geïntegreerd in het curriculum, de toetsing en de didactiek, met aandacht voor zowel de academische taalvaardigheid als de beroepstaalvaardigheid (van Kruiningen 2023). Uit eigen ervaring en uit de literatuur blijkt dat vakdocenten vaak weerstand moeten overwinnen om open te staan voor deze benadering van het onderwijs (van Lenteren & van der Westen 2010; Kuiper 2018). Zij zijn gewend aan een onderwijsstructuur waarin taalvaardigheidsonderwijs apart wordt aangeboden door taaldocenten en hebben onvoldoende zicht op de rol van taal in hun eigen vakgebied. Die weerstand ontstaat uit niet voldoende op de hoogte zijn (*Wat is taalbewust onderwijs precies? Wat levert het mij op?*) en leidt tot zorgen (*Heb ik hier tijd voor? Hoe moet dit? Kan ik dit wel? Is het wel mijn verantwoordelijkheid? Wat is er mis met hoe ik het nu doe?*).

Om taalbewust onderwijs te implementeren, is laagdrempelige docentenprofessionalisering essentieel (naast facilitering vanuit het management en ondersteunende diensten). Belangrijke eerste stappen voor vakdocenten zijn bewustwording van het belang van taalvaardigheid voor het eigen vak, actief luisteren naar studenten en aanmoediging tot taalproductie (Swart e.a. 2019). Als vakdocenten de ruimte krijgen om kennis te maken met taalbewust onderwijs in bestaande lessen, ontstaat al snel bewustwording en alertheid op taalvaardigheid, waardoor gemakkelijker interactie wordt opgezocht en

taalsteun wordt geboden. Deze snelle verandering in de houding van vakdocenten ten opzichte van taal werd ook door anderen waargenomen (Kuiper 2018; Swart e.a. 2019).

Vanuit het Taalteam van De Haagse Hogeschool is daarom een basis e-learning ‘Taalbewust Onderwijs’ ontwikkeld. Met deze e-learning leren vakdocenten niet alleen wat taalbewust onderwijs is en wat het hen oplevert, maar kunnen ze het geleerde met behulp van gerichte opdrachten meteen toepassen in bestaande lessen, zonder grote aanpassingen te doen. Het doel is dat vakdocenten de voordelen van taalbewust onderwijs gaan inzien, en zich bekwaam en gemotiveerd voelen om dit toe te passen. Pas daarna ligt de weg open naar het structureel implementeren van taalbewust onderwijs in (nieuwe) curricula en/of leerlijnen.

2. Opbouw

In de e-learning worden theorie, onderzoeksresultaten, video's en voorbeelden gekoppeld aan verschillende soorten opdrachten (open vragen, quizjes, enz.) die je laten nadenken over het belang van taal en taalvaardigheid in het onderwijs. Ook krijgt de gebruiker handvatten aangereikt om de eigen lessen taalbewust in te richten. Om de stap naar toepassing nog verder te vergemakkelijken, bevat de e-learning ook een werkboek met concrete opdrachten die de docent in (eerstvolgende) lessen meteen kan uitproberen.

De e-learning bestaat, naast een inleiding en afronding, uit vier modules. Module 1 is vooral theoretisch. Hierin wordt behandeld wat taalbewust onderwijs is en waarom het belangrijk is. In modules 2 tot en met 4 leer je vervolgens hoe taalbewust onderwijs toegepast kan worden in specifieke lessituaties: voorafgaand aan de les (modulemateriaal en lesvoorbereiding), tijdens de les (hoorcolleges/grote groepen; werkcolleges/kleine groepen; online lessen) en na de les (feedback geven en doorverwijzen). De e-learning eindigt met informatie over hoe je je kennis over taalbewust onderwijs kunt uitbreiden, waar je terecht kunt met vragen en hoe je collega's kunt vinden om ervaringen, tips en materialen mee uit te wisselen.

3. Resultaten testfase

In het voorjaar van 2024 is de e-learning getest door negentien personen: negen vakdocenten, negen taaldocenten en een onderwijsadviseur. Veertien van hen zijn werkzaam aan De Haagse Hogeschool, bij twaalf opleidingen van zes verschillende faculteiten. De vijf overige testpersonen zijn werkzaam aan de Hogeschool Leiden (3), de Hogeschool Rotterdam (1) en de Hogeschool InHolland (1). Hun feedback is via Google Forms verzameld aan de hand van open vragen en vragen waarop met een score van 1-10 een beoordeling kon worden aangegeven.

De volgende woorden zijn een bondige samenvatting van de voornaamste feedback (de grootte van de woorden is random):

De testpersonen konden met een score van 1-10 aangeven in hoeverre de e-learning aansloot bij hun leerbehoefte, en of de opdrachten voor hen direct toepasbaar waren in de praktijk. De resultaten hiervan zijn weergegeven in Tabel 1 en 2. Op beide punten scoorde de e-learning een ruime voldoende (respectievelijk 7,7 en 7).

Functie	score (schaal 1-10)
vakdocent ($n = 9$)	7,7 (range: 6-10)
taaldocent ($n = 9$)	8,1 (range: 7-9)
onderwijsadviseur ($n = 1$)	6
Gemiddeld totaal	7,7

Tabel 1 – Antwoorden op de vraag: *In welke mate sluiten de e-learning en het werkboek aan bij jouw (leer)behoefte of bij die van je docentcollega's?*

Functie	Score (schaal 1-10)
vakdocent ($n = 8$)*	7,1 (range: 6-9)
taaldocent ($n = 8$)*	7 (range: 5-9)
onderwijsadviseur ($n = 1$)	6
Gemiddeld totaal	7

* Afwijkende aantallen omdat niet alle testpersonen het werkboek goed genoeg hadden doorgenomen om een oordeel te kunnen geven.

Tabel 2 – Antwoorden op de vraag over het werkboek: *In hoeverre kun je in je onderwijspraktijk aan de slag met de opdrachten die erin staan?*

Hoewel de e-learning over het algemeen heel positief is beoordeeld, zijn er ook kanttekeningen geplaatst. De belangrijkste hiervan was dat de e-learning te omvangrijk is om in korte tijd te doorlopen:

Quote vakdocent: “Hier moet je echt op voorbereid zijn, weten voor welke lessen je dit wilt gebruiken en hier tijd voor reserveren. En dan lijkt het me ook belangrijk om het stapsgewijs te doen”.

Sommige testpersonen vonden de combinatie van veel informatie, opdrachtjes, een werkboek met extra opdrachten en daarnaast nog veel links en downloadbare verdiepende informatie wat overweldigend. Dit is mede te verklaren doordat aan de testpersonen was gevraagd om binnen enkele weken feedback te geven. De meeste testpersonen hebben de e-learning in één of hooguit enkele zittingen doorlopen. Hoewel het inderdaad mogelijk blijkt om de hele e-learning in 4-6 uur door te nemen (zonder werkboekopdrachten) raden wij aan om de verschillende onderdelen te spreiden over een heel blok of semester. Alleen dan kan er telkens gefocust worden op een bepaald aspect van taalbewust onderwijs en kan hiermee ook daadwerkelijk in de les worden geoefend.

Ook werd door meerdere testers de behoefte genoemd om dit samen met collega's te doen. Dit is zeker iets dat het Taalteam onderschrijft en zal stimuleren.

Quote taaldocent: “Ik denk dat het goed zou zijn om met een clubje collega's aan de slag te gaan met de *tools* uit de e-learning en dan vervolgens een onderwerp uit het werkboek samen te bekijken”.

Uit de vraag wat men (naast de e-learning) nog meer nodig heeft om taalbewust onderwijs te kunnen geven, blijkt een grote behoefte aan facilitering in tijd en aandacht vanuit het management (7x genoemd) en begeleiding en follow-up vanuit ondersteunende diensten (7x genoemd). Daarnaast werd genoemd: een *toolkit* of website, meer voorbeelden uit verschillende contexten en informatie over de invloed van AI (elk 1x genoemd).

De feedback van de testpersonen wordt voor de lancering van de e-learning zo goed mogelijk verwerkt. Het is de intentie van het Taalteam om de e-learning in het najaar van 2024 voor iedereen gratis toegankelijk te maken.

Referenties

Baltzer, J., K. de Gloppe & E. van Schooten (1989). “De taalvaardigheid van eerstejaars HBO-studenten”. In: *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 11 (4), p. 241-263.

- Heeren, J., D. Speelman & L. De Wachter (2021). “Bepaalt taal wie het haalt? De samenhang tussen een academische taalvaardigheidscreening en het behalen van een bachelordiploma aan de universiteit”. In: *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 39 (1), p. 39-54.
- Jansen, C., L. De Wachter, P. Van Dun & T. Frik (2022). ‘Taalcompetentie in het Nederlands van Nederlandstalige studenten in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen’. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
- Kuiper, C. (2018). *Promoting tertiary students’ writing: A subject-specific genre-based approach*. Leuven: KU Leuven. [Proefschrift].
- Swart, F., D. Knèzic, J. Onstenk & R. de Graaff (2019). “Evaluating and Improving Teacher Educators’ Language-Oriented Performance in Content-Based Teaching”. In: *International Journal of Educational Methodology*, 5 (1), p. 71-86.
- Van Kruiningen, J. (2023). *In verband met taal. Naar een gedeelde kennisbasis voor taalbewust hoger onderwijs*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Van Lenteren, L. & W. van der Westen (2010). “TOL als vliegwiel voor taalbeleid. Verslag van een training Taalontwikkeland Lesgeven”. In: S. Vanhooren & A. Motart (red.). *Vierentwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 269-277.
- Welie, C. & M. de Korte (2023). “Het academisch lezen van eerstejaars hbo-studenten met een kleine en grote academische woordenschat: Een onderzoek naar begrip van studieteksten, leesstrategieën en leesmotivaties”. In: *Levende Talen Tijdschrift*, 24 (2), p. 16-28.